

Igor Lampret je analiziral Beaumarchaisovo komedijo v ključnih položajih, z glavnimi akterji, s specifikjo problemskega vozlišča. Njegov namen ni izčrpno razpravljati o Figarovi svatbi, vendar pa z poglavitnimi sestavinami in primerjavami. Seveda ga živo zanima tudi Linhartov Veseli dan ali Matiček se ženi in se sprašuje o relaciji med Beaumarchaisom in slovenskim razsvetljencem. Posegel je širše, kot smo vajeni, upoštevajoč tuje raziskovalce, ki so primerjalno podali svoje poglede, ali vsaj tako ti kot tudi avtor spremne besede zastavljajo vprašanja, ki bi zahtevala širšo, izčrpno obravnavo. Opozarja tudi na primerjavo Katarine Šalamun Bedrzyckye, z mislijo, da se je Beaumarchaisu dolga leta godila krivica. Tu bi navrgel, da je sleherno dramsko delo mogoče brati samostojno, najsi je namenjeno uprizoritvi in s tem interpretativni tendenci – ali drugače povedano: za to, da dobimo jasnejšo podobo v razmerju med Beaumarchaisom in A.T. Linhartom, sta potrebni besedili obeh avtorjev, odrska uprizoritev v takem primerjalnem primeru še dodatno otežkoča razberljivost komparacije, pač zaradi režijskih prijemov, interpretativne naravnosti itd. Alfonz Gspan je brez zagledanosti v Linharta, pač z objektivnim raziskovalnim prijemom, najprej in najgloblje izvedel primerjavo med Figarovo svatbo in Veselim dnevem, dal konkretno »statistično« primerjavo, ki še vedno drži. Tako žal spremna beseda k Beaumarchaisu ob vseh bistrovidnih ugotovitvah ne odgovori na temeljno vprašanje o položaju Linhartovega Matička glede na francoskega pisatelja. Prepričan sem, da je za osvetlitev zapletenega problema potrebna širša perspektiva, namreč taka, ki bo pred neposredno primerjavo osvetlila problem, ki je mnogo širši: kako in do kdaj lahko v evropski književnosti sledimo povzemanje po predlogi. Kratko rečeno, vemo, da sta taka avtorja, kot sta Shakespeare in Molière, za kakšno svojih del »našla« svojega »očeta« čisto drugje; narava takih del pa ni vedno inovativna, niti kdo ve kako spremenjena itd. Seveda so vmes še druga vprašanja, ki še čakajo na bolj zaokrožena dognanja. Avtor spremne besede je poskrbel tudi za opombe. Knjigo je opremil Marko Župančič. Vsekakor je razveseljivo, da je bralcem omogočeno z I. Lampretovim tekočim prevodom, priti do besedila Figarove svatbe, s spremno besedo pa je odprl mnoga zanimiva vprašanja, ki čakajo na širšo in vsestransko obravnavo.

ŠOLSKO IN LEPOSLOVNO*

Zbirka nosi zgovoren naslov: Iz šolskih klopi. Iz take šolske prakse so nastale Črtomirice kot niz drobnih pripovedi, utrinkov in dogajanj, ki jih je Maruša Guzelj nanizala, Berta Golob pa je na ovihkih zapisala toplo spremno besedo. Da je šolski utrip Maruše Guzelj živo prisoten, pač na različne načine in z različno valenco, nam govorijo posamezne črtice, če jih tako imenujemo.

V času statistik, tabel in procentov, kamor je prepogosto zajet otroški svet, nam živorodno govori le beseda, ki ima zaslonbo v življenju, v drobnih, pogosto malone neopaznih utrinkih, v pretanjenem opazovanju otroškega sveta, v majhnih in pa velikih napetostih, ki jih nosi v sebi tudi šolski otrok; vse to pa je avtorica z dolgoletnimi izkušnjami nabrala, zaznamovala v razponu sveta odraslih in otrok, ali raje obratno, da bi ohranila spomin, ki je po svoji naravi na razne dogodke precej

* Maruša Guzelj, Črtomirice, založba Rokus, 1994, oblikovanje Rok Kvaternik

več kot ilustracija pripetljaja. Vse preveč smo odrasli, da bi zmogli vselej in dovolj razvidno, prefinjeno dojeti, da se tudi v otrocih dogaja vse mogoče, od upora, trmoglavosti, nezaupanja do tihih dram, pa tudi vedrine, srečnih utrinkov.

Avtorici ni do tega, da bi uokvirjala svoje izkušnje in zgodbe v tak šolski potek, kjer sta predmet in ura težišče pripovedi; natančno se zaveda, da je temelj vsega nekje bolj ali manj prikrit v duševnem območju otroka, konfliktna situacije pa zadevajo medsebojne odnose, bodisi v razredu in med učenci ali med učiteljem in učencem. Zaledje napetosti pa lahko tiči tudi drugje, doma, zunaj šole ali pa tudi v njej. Prenosi napetosti so posledica nečesa, in v tem odkrivanju je avtorica občutljivo pretanjena, predvsem pa jo navdaja velika ljubezen do otrok. Ne postavlja se v pozicijo vsemogočne odrasle osebe in povrh še »t'ršice«, ve, da se ne dá vedno razrešiti problema, ve, da je lahko nemočna, ve za poraz svoje osebne prizadevnosti. A tudi za smisel pedagoškega početja, ki pa mu mora stati na čelu ljubezen do otrok, ko ne sme omahovati; preplet odnosov med odraslim in otrokom ji je nekaj vsakdanjega, a zahtevnega za pedagoga, pa tudi za starše. Življenjski utrip je pristen v vsej raznoliki širini pripovedi. Avtorici tudi ne gre toliko za zunanje stanje, kot za notranje, manj opazne pregibe, psihološke svojine. Zaveda se tudi, da je lahko odrasli kot žlahtna oporna palica, ob kateri raste in se vije življenje in delo otroka, njegova osebnost. V tem delu je svetloba in senca kot dvojje, kar prinaša življenje, čemur tudi otrok ne more ubežati.

Maruša Guzelj ne pristaja na idealizacijo, ko gre za celoten kompleks psiholoških, mentalnih in problemskih silnic pri otrocih. Ne z gledišča otroka, na otroka, pa seveda ne s pozicije odraslega. Trdna, nemalokrat trda življenjska tla so ji nujno izhodišče za sleherno (med)človeško dejanje, kar je več kot ozka ali zožena pedagogika kakor suha črka. Morda ne bo odveč ob Amadeusu – receptivne zmogljivosti otroka so pogojene z leti in še z marsičem, zato je zgrešeno voditi otroke k predstavi, ki ji niso kos, ali tudi nepripravljeno. Vendar je tudi to odsev realnega stanja in doživetja, avtorica pa je brez zastiranja vnašala prijetno in neprijetno, uspešno in neuspešno, s poštenim čutom za otroke in v želji, da jim je ob strani, jim pomaga, kjer je mogoče. Iz Črtomiric se da razvideti, da je z vsem srcem pri svojem »poklicu«, najsi se zaveda strmin in globin, a tudi svetlobe, ki jo prinaša tovrstna dejavnost in smisel opravila, stikov in ne nazadnje človeške vsebine.

Če ugotavljamo, da so kratko odmerjeni dogodki prej šolske kot leposlovne narave, v tem ni nič pejorativnega, je zgolj ugotovitev. Nanizane zgodbe zadobijo čisto, namerno osvetlitev v luči žive izkušnje in pedagoške možnosti. Avtorica prepusti bralcu, da se sam dokoplje do sklepov, včasih do razjasnitve, brez avtoritativnega imperativa pove resnico, ki je boleča, ali pa tudi drugačne narave, to zmore brez pedagoško privzdignjenega kazalca. Prav v vsem tem je dragocenost njenih pričevanj. Ni mogoče reči, da v teh – pogojno rečeno – črticah, ni tudi doza leposlovnega. Avtorica ima smisel za skrbno, skrčeno izražanje, kjer niso potrebni detajli, niti nista pomembna ime in priimek, pač pa tista človeška bitnost, zaradi katere je osmislila svoje delo in tudi prijala za pero. Vse od orisa do dialoga ali monologa je strnjeno na najbolj bistveno, jezikovne možnosti so prej stvarne, odrezave, kot metaforične in v skladu z namenom posameznih pripovedi. Črtomirice so svojevrstno pričevanje, kar je lahko dragoceno za vse, ki se ukvarjajo s pedagoškim delom, naj gre za vzgojiteljice, učitelje, knjižničarje, pa nikakor ne nazadnje za starše.

Škoda, da je prišlo pri natisu do tiskovnih napak. Knjižica Črtomirice je privlačna tudi po knjižni ureditvi v celoti, oblikovanje Roka Kvaternika pa naredi knjižico estetsko prikupno. Na koncu bi bilo koristno kazalo.